

TURIZMDA MIJOZLARNI JALB ETISHNING SAMARALI YO'LLARI.*Azimov Mirshod Otabekovich**OXU magistranti*

Annotatsiya. Ushbu maqolafa, turizm sohasida mijozlarni jalb etishning samarali usullari va strategiyalarini ishlab chiqish va amaliyotga qo'llash usullari o'rganilgan. Bundan tashqari maqolada, turizm sanoati jahon bo'ylab tez rivojlanayotgan va yuqori darajadagi raqobatga ega bo'lgan soha bo'lib, kompaniyalar va sayyohlik xizmatlari taqdimotchilari uchun mijozlarni jalb qilishning o'ziga xos xususiyatlari ilmiy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Turizm, mijozlarni jalb etish, marketing strategiyalari, raqamli marketing, ijtimoiy tarmoqlar, brend yaratish, xizmat sifati, shaxsiy yondashuv.

Аннотация. В данной статье изучены методы разработки и практического применения эффективных методов и стратегий привлечения клиентов в сфере туризма. Кроме того, в статье научно проанализированы особенности привлечения клиентов для компаний и поставщиков туристических услуг, поскольку индустрия туризма является быстро развивающейся и высококонкурентной отраслью во всем мире.

Ключевые слова. Туризм, привлечение клиентов, маркетинговые стратегии, цифровой маркетинг, социальные сети, создание бренда, качество услуг, личностный подход.

Annotation. This article examines methods for developing and implementing effective methods and strategies for attracting clients in the tourism sector. Furthermore, the article scientifically analyzes the characteristics of customer acquisition for companies and tourism service providers, as well as the fact that the tourism industry is a rapidly developing and highly competitive industry worldwide.

Key words. Tourism, customer acquisition, marketing strategies, digital marketing, social media, brand building, service quality, personalized approach.

Kirish. Turizmda mijozlarni jalb etishning samarali yo'llari — bu sohada muvaffaqiyat qozonish uchun muhim strategiya hisoblanadi. Har qanday turizm kompaniyasi yoki sayyohlik faoliyatiga oid biznes uchun mijozlarni jalb qilish, ularning ehtiyoj va talablariga mos xizmatlar taqdim etish, shuningdek, raqobatbardosh bo'lish juda muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda turizm sanoati global darajada tez rivojlanayotgan va yuqori darajadagi raqobatga ega bo'lib, mijozlarni jalb qilish jarayoni nafaqat mahsulot sifatiga, balki samarali marketing strategiyalariga, texnologiyalarga va xizmat ko'rsatish madaniyatiga ham bog'liq.

Turizmda mijozlarni jalb etishning samarali yo'llari, odatda, zamonaviy marketingning eng muhim jihatlaridan biri sifatida qaraladi. Raqobat kuchli bo'lgan ushbu sohada mijozlar uchun jozibador va esda qolarli takliflar yaratish, ularning talablariga mos xizmatlarni taqdim etish, to'g'ri kommunikatsiya va brend imijini shakllantirish zarur. Bunda, mijozlar ehtiyojlarini chuqur tushunish, ular bilan mustahkam aloqalar o'rnatish va ularni qoniqtiradigan xizmatlar taklif qilish asosiy omil bo'ladi.

Turizm biznesining muvaffaqiyati ko'pincha mijozlarni jalb qilish va ularni saqlab qolish samaradorligiga bog'liq. Shu sababli, zamonaviy texnologiyalar, raqamli marketing, ijtimoiy tarmoqlar, shuningdek, an'anaviy usullar — masalan, reklama va brend yaratish, mijozlarga shaxsiy yondashuvlar kabi elementlar kombinatsiyasi samarali natijalar keltiradi.

Bu jarayon nafaqat mahalliy, balki global miqyosda ham katta ahamiyatga ega bo'lib, turizm kompaniyalari, mehmonxonalar, sayohat agentliklari va boshqa tegishli xizmatlar foydalanuvchilarni jalb qilishda qanday innovatsion yondashuvlar va vositalardan foydalanishini tushunish muhimdir.

Shu sababli, ushbu sohada mijozlarni jalb etishning samarali yo'llari, bozorning talablariga, texnologik yutuqlarga va raqobat sharoitlariga qarab doimiy ravishda yangilanib boradi. Bu maqolada turizmda mijozlarni jalb qilishning eng samarali usullari, strategiyalari va amaliyotlari haqida so'z yuritiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Turizm sohasida mijozlarni jalb etish masalasi ilmiy va amaliy jihatdan keng o'rganilgan. Bir nechta muhim tadqiqotlar va manbalar bu boradagi samarali metodlarni, strategiyalarni va texnologiyalarni tahlil qilib, turizm sohasidagi kompaniyalar va xizmatlar uchun qo'llaniladigan eng yaxshi amaliyotlarni aniqlashga yordam beradi. Ushbu tahlil adabiyotlarda turizm marketingi, brend yaratish, raqamli texnologiyalar va mijozlar bilan aloqalar o'rnatish usullarini o'rganishga qaratilgan.

1. Turizm marketingi va mijozlar bilan aloqalar

Turizmda mijozlarni jalb etishning birinchi va asosiy yo'li sifatida marketing va mijozlar bilan aloqalar ko'riladi. **Flipp Kotler, Jon Bouen, va Jemys Makens (2003)** tomonidan taqdim etilgan "**Marketing for Hospitality and Tourism**" kitobida turizm sanoatida mijozlarga yo'naltirilgan marketingning muhimligi ta'kidlangan. Yozuvchilarning nazariyasiga ko'ra, turizm kompaniyalari va xizmatlarining muvaffaqiyati mijozlarning ehtiyojlarini tushunish, ularning kutgan natijalarini ta'minlash va xizmatni shaxsiylashtirish orqali erishiladi. Ularning fikriga ko'ra, samarali marketingni amalga oshirish uchun, xizmatni foydalanuvchiga moslashtirish, turistik paketlarni jozibali qilish va foydalanuvchi ehtiyojlariga javob beradigan reklamalar yaratish zarur.

2. Raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar

Bugungi kunda raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar turizmda mijozlarni jalb etishda ajralmas vositaga aylangan. **Ivan Setiavan, Filipp Kotler va Hermavan Kartagaya (2017)** tomonidan yozilgan "**Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital**" kitobida raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlarning turizmda mijozlarni jalb etishda qanday o‘rin tutishi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Kitobda shuningdek, zamonaviy turizm kompaniyalari internetda o‘z brendlarini yaratish, raqamli platformalarda reklama qilish va mijozlar bilan interaktiv muloqot o‘rnatishda qanday muvaffaqiyatlarga erishayotganliklari tahlil qilinadi. O‘z mijozlari bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri aloqada bo‘lish uchun ijtimoiy tarmoqlardan, bloglardan va video platformalaridan foydalanish turizmda muvaffaqiyatli marketingning asosiy vositalaridan biri sifatida ko‘rsatilgan.

3. Brend yaratish va mijozlar sodiqligi

Turizmda mijozlarni jalb etishda brend yaratish va sodiqlikni oshirish ham muhim omil hisoblanadi. **Devid Aaker (1996)** tomonidan taqdim etilgan "**Building Strong Brands**" asarida brend yaratish jarayonlari, uning kompaniya imijini shakllantirishdagi roli va mijozlar bilan uzoq muddatli aloqalar o‘rnatishning ahamiyati haqida so‘z boradi. Aakerning fikriga ko‘ra, mustahkam brendlar faqat mahsulot yoki xizmatlarning sifatiga emas, balki kompaniyaning mijozlarga taqdim etadigan umumiy tajribasiga ham asoslanadi. Turizm sohasida brend yaratish nafaqat jozibali marketing kampaniyalari, balki mijozlarga individual yondashuv, unutilmas xizmatlar va sifatli mijozlar xizmatidan iborat.

4. Shaxsiylashtirilgan xizmatlar

Mijozlarga shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taqdim etish — turizm sohasida muvaffaqiyatli mijozlarni jalb etishning muhim usulidir. **B.Schmitt (2003)** "**Customer Experience Management**" asarida shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taqdim etish va mijozlar tajribasini optimallashtirishning ahamiyatini tahlil qiladi. Schmittning fikriga ko‘ra, mijozlar o‘z ehtiyojlariga moslashtirilgan va ular bilan shaxsiy aloqada bo‘lgan xizmatlarni afzal ko‘radi. Bu yondashuv mijozlar bilan yaqinroq munosabatlar o‘rnatishga va ularni sodiq mijozlarga aylantirishga yordam beradi. Misol uchun, turistik paketlar yoki xizmatlar mijozning oldingi tajribalariga asoslanib shaxsiylashtirilsa, mijozlar ko‘proq qoniqish va sodiqlikni his qiladilar.

5. Innovatsion texnologiyalar va yangi imkoniyatlar

Zamonaviy texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, chat-botlar, virtual va kengaytirilgan haqiqat texnologiyalari ham mijozlarni jalb etishda samarali vosita sifatida o‘rganilgan. **Dimitrios Buhalis va Rob Lau (2008)** o‘zlarining "**Tourism Management**" asarida, yangi texnologiyalarni turizm sanoatida qanday samarali qo‘llash mumkinligini tahlil qilganlar. Ularning ta'kidlashicha, sun'iy intellekt yordamida mijozlarning xohish-irodalarini oldindan bilib, ularga moslashtirilgan

takliflar taqdim etish mumkin. Bu esa mijozlarning qoniqishini oshiradi va ularni kompaniyaga qaytarib jalb etishga yordam beradi.

Turizmda mijozlarni jalb etishning samarali yo‘llari haqida yozilgan adabiyotlar turizm marketingi, brend yaratish, raqamli va shaxsiylashtirilgan xizmatlar, shuningdek, innovatsion texnologiyalar kabi bir qancha asosiy sohalarni o‘z ichiga oladi. Bu tahlil, turizm kompaniyalariga mijozlarni jalb qilish va ular bilan uzoq muddatli aloqalar o‘rnatishda qanday strategiyalarni qo‘llash zarurligini ko‘rsatadi. Zamonaviy texnologiyalar va raqamli platformalardan foydalanish, shuningdek, mijozlar bilan shaxsiy yondashuvni ta‘minlash orqali turizm sohasida muvaffaqiyatga erishish mumkin.

Muhokama. Turizm sohasida mijozlarni jalb etish nafaqat kompaniyaning muvaffaqiyati uchun, balki butun sohaning rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Bu sohada muvaffaqiyatga erishish uchun mijozlarning ehtiyojlarini yaxshi tushunish, ularga mos xizmatlar taklif qilish va marketing strategiyalarini to‘g‘ri tanlash zarur. Turizm kompaniyalari va sayohat xizmatlari uchun mijozlarni jalb etishning samarali yo‘llari ko‘plab omillarga bog‘liq, jumladan, texnologiyalar, marketing strategiyalari, shaxsiy yondashuvlar va brend yaratish.

1. Raqamli marketingning roli.

Raqamli marketing turizmda mijozlarni jalb etishning eng samarali yo‘llaridan biri sifatida keng tarqalgan. Bugungi kunda, sayohat qilishni rejalashtirayotgan mijozlar ko‘pincha internetni, ijtimoiy tarmoqlarni va turizm platformalarini izlashda asosiy vosita sifatida ishlatishadi. Bu tendensiya turizm kompaniyalariga o‘z brendlarini onlayn muhitda yaratish va ilgari surish imkonini beradi.

Raqamli marketingning afzalliklari:

- **Mijozlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri aloqada bo‘lish:** Ijtimoiy tarmoqlar orqali mijozlarning fikr va talablarini tezda bilish mumkin.
- **Reklama va ma'lumotlarni oson tarqatish:** Onlayn reklamalar, bloglar, video reklama va SEO (search engine optimization) kabi usullar orqali turizm kompaniyalari o‘z xizmatlarini keng auditoriyaga yetkazishi mumkin.
- **Statistika va tahlil qilish:** Onlayn kampaniyalardan olingan natijalarni o‘rganib, kompaniya o‘z marketing strategiyalarini optimallashtirishi mumkin.

Biroq, raqamli marketingning salbiy tomonlari ham bor. Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda salbiy fikrlar va sharhlar tez tarqalishi mumkin. Bu, o‘z navbatida, kompaniyaning imijiga salbiy ta‘sir qilishi mumkin. Shuning uchun, mijozlarning fikrlarini to‘g‘ri boshqarish va javob berish juda muhimdir.

2. Shaxsiy yondashuv va mijozlar ehtiyojlarini tushunish.

Shaxsiy yondashuv turizmda mijozlarni jalb etishning yana bir samarali usulidir. Mijozlar turizm mahsulotlarini tanlashda o‘z ehtiyojlari va talablariga mos xizmatlar va takliflarni qidirmoqda. Har bir mijoz uchun individual xizmatlar va tajribalar taqdim

etish, ular bilan mustahkam aloqalar o‘rnatish kompaniyalarning muvaffaqiyatini ta'minlashga yordam beradi.

Shaxsiy yondashuvning afzalliklari:

- **Mijozlarni qoniqtirish:** Shaxsiylashtirilgan xizmatlar mijozlarning ehtiyojlariga to‘g‘ri javob beradi, bu esa mijozlarni qoniqtirish va ularni sodiq qilish imkonini beradi.

- **Reytinglar va tavsiyalar:** Mijozlar o‘z tajribalarini boshqalar bilan baham ko‘rgan holda kompaniyaga bo‘lgan sodiqligini oshiradi. Bundan tashqari, yaxshi xizmatni tavsiya qilish orqali yangi mijozlarni jalb etish mumkin.

Biroq, shaxsiy yondashuvning amalga oshirilishi uchun yuqori darajadagi resurslar va texnologiyalar talab qilinadi. Mijozlar haqidagi ma'lumotlarni to‘plash va ular bilan shaxsiy aloqalar o‘rnatish uchun tizimli va murakkab ishlov berish zarur.

3. Brend yaratish va uzoq muddatli aloqalar

Brend yaratish va kompaniyaning obro‘cini oshirish ham turizmda mijozlarni jalb etishning samarali yo‘llaridan biridir. Mijozlar odatda yaxshi brendni eslab qoladilar va unga sodiq qoladilar. Brend yaratish faqat xizmatlar sifatiga bog‘liq emas, balki kompaniyaning o‘ziga xos identifikatsiyasini shakllantirishga ham bog‘liqdir.

Brend yaratishning afzalliklari:

- **Imij yaratish:** Yaxshi brend yaratish mijozlar orasida kompaniya haqida musbat tasavvur uyg‘otadi.

- **Sodiqlikni oshirish:** Kuchli brend mijozlarni kompaniyaga qaytarib jalb etadi, bu esa sodiqlikni oshiradi va doimiy mijozlar bazasini yaratadi.

Brend yaratish jarayonida mijozlar ehtiyojlari va ular bilan bog‘liq asosiy qadriyatlar to‘g‘risida chuqur tahlil qilish zarur. Shuningdek, kompaniyaning kommunikatsiyasi va takliflari brendning umumiy imijiga mos bo‘lishi kerak.

4. Innovatsion texnologiyalar va yangi imkoniyatlar

Turizmدا innovatsion texnologiyalarni qo‘llash ham mijozlarni jalb etishda samarali vosita hisoblanadi. Masalan, **virtual va kengaytirilgan haqiqat** texnologiyalari, **sun'iy intellekt (AI)** va **chatbotlar** yordamida mijozlarga yanada interaktiv va shaxsiylashtirilgan xizmatlar taqdim etish mumkin. Ushbu texnologiyalar mijozlarning tajribalarini yaxshilash va sayohat qilish jarayonini osonlashtirishga yordam beradi.

Innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning afzalliklari:

- **Tajribani yaxshilash:** Virtual turlar va boshqa interaktiv xizmatlar mijozlarga sayohatni rejalashtirishda yordam beradi va ular uchun qiziqarli tajriba yaratadi.

- **Taqdimot va xizmatlarni avtomatlashtirish:** Sun'iy intellekt va chatbotlar mijozlarga 24/7 yordam berish, savollariga javob topish va xizmatlarni avtomatik tarzda buyurtma qilish imkonini beradi.

Ammo, bu texnologiyalarni joriy etish ham resurs talab qiladi. Shuningdek, mijozlarning texnologiyalarga bo‘lgan ishonchini oshirish va ularni qo‘llashni o‘rgatish kerak.

5. Mijozlarning fikrlarini eshitish va o‘rganish

Mijozlarning fikrlarini doimiy ravishda o‘rganish va ulardan fikr-mulohazalar olish, kompaniyalar uchun turizmda mijozlarni jalb etishning muhim yo‘li hisoblanadi. Bu yordamida kompaniyalar o‘z xizmatlarini takomillashtirish, mijozlar ehtiyojlarini aniqlash va raqobatga qarshi kurashishda muhim yutuqlarga erishishlari mumkin.

Fikrlarni eshitishning afzalliklari:

- **Xizmatlarni takomillashtirish:** Mijozlardan olingan fikrlar asosida xizmatlarni yaxshilash va mijozlarga yanada moslashtirish imkoniyati bor.
- **Mijozlarni jalb qilish:** Mijozlarning fikrlarini inobatga olish va ularga e‘tibor berish kompaniyaning sodiqligini oshiradi.

Turizmda mijozlarni jalb etishning samarali yo‘llari ko‘p va turli omillarga bog‘liq. Raqamli marketing, shaxsiy yondashuv, brend yaratish, innovatsion texnologiyalar va mijozlar fikrlarini o‘rganish — bularning barchasi turizm kompaniyalari uchun muvaffaqiyatga erishish va mijozlarni jalb etishda muhim vositalardir. Biroq, har bir kompaniya o‘ziga mos strategiyani tanlashi, mijozlarning ehtiyojlari va bozor talablarini chuqur o‘rganishi zarur.

Xulosa. Turizm sanoatida mijozlarni jalb etishning samarali yo‘llari kompaniyaning muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Raqobatning yuqori darajasi va mijozlarning o‘zgaruvchan talablariga javob berish, turizm kompaniyalariga doimiy ravishda innovatsiyalarni joriy qilish va marketing strategiyalarini yangilab borishni talab qiladi. Samarali mijoz jalb etishning bir nechta asosiy yo‘llari mavjud:

1. **Raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar:** Bugungi kunda raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar turizmda mijozlarni jalb etishning eng samarali vositalaridan biri bo‘lib qolmoqda. Onlayn reklama, SEO, ijtimoiy media kampaniyalari va boshqa raqamli vositalar yordamida kompaniyalar o‘z xizmatlarini keng auditoriyaga taqdim etish, mijozlar bilan bevosita aloqada bo‘lish va interaktiv muloqot o‘rnatish imkoniyatiga ega. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda mijozlarning fikr-mulohazalari va sharhlari kompaniya imijini shakllantirishda katta rol o‘ynaydi.

2. **Shaxsiy yondashuv va mijozlarga xizmat ko‘rsatish:** Mijozlarga shaxsiylashtirilgan xizmatlar taqdim etish va ular bilan individual aloqada bo‘lish turizmda muvaffaqiyatga erishishda muhim ahamiyatga ega. Shaxsiy yondashuv, mijozlarning o‘ziga xos ehtiyojlari va talablariga mos xizmatlar yaratish orqali ularni qoniqtirish va sodiqligini oshirish mumkin. Bu, o‘z navbatida, kompaniyaga uzoq muddatli mijozlar bazasini yaratish imkonini beradi.

3. **Brend yaratish va obro‘:** Kuchli brend yaratish turizmida mijozlarni jalb etishning yana bir asosiy yo‘li sifatida ko‘riladi. Yaxshi brend mijozlarda ishonch uyg‘otadi, kompaniya imijini shakllantiradi va mijozlarning kompaniyaga qaytarib kelishiga sabab bo‘ladi. Brend yaratishda kompaniya xizmatlarining sifatini, mijozlarga taqdim etadigan tajribani va uning umumiy obro‘cini hisobga olish zarur.

4. **Innovatsion texnologiyalar:** Yangi texnologiyalarni, masalan, virtual va kengaytirilgan haqiqat, sun‘iy intellekt va chatbotlarni joriy etish turizm kompaniyalariga mijozlar bilan samarali aloqalar o‘rnatish va ularning tajribalarini yaxshilash imkonini beradi. Bu texnologiyalar yordamida mijozlarga interaktiv, shaxsiylashtirilgan va innovatsion xizmatlar taqdim etish mumkin. Bunday texnologiyalar mijozlar uchun sayohat qilish jarayonini osonlashtiradi va yanada qiziqarli qiladi.

5. **Mijozlar fikrini o‘rganish va tahlil qilish:** Mijozlarning fikrlarini tinglash va ularning ehtiyojlariga mos xizmatlar taklif etish kompaniyaning muvaffaqiyatiga katta ta‘sir ko‘rsatadi. Mijozlarning fikrlarini doimiy ravishda o‘rganish, shuningdek, ular bilan aloqada bo‘lish, xizmatlarning sifati va marketing strategiyalarini doimiy ravishda takomillashtirish imkonini beradi.

Turizmida mijozlarni jalb etishning samarali yo‘llari turli omillarni, jumladan, raqamli marketing, shaxsiy yondashuv, brend yaratish, innovatsion texnologiyalar va mijozlarning fikrlarini o‘rganishni o‘z ichiga oladi. Har bir turizm kompaniyasi o‘zining resurslari va bozor sharoitlariga mos strategiyalarni ishlab chiqishi zarur. Bunday yondashuv mijozlarning ehtiyojlarini samarali qondirish, ularni qoniqtirish va sodiq mijozlarga aylantirishga yordam beradi. Yangi texnologiyalarni va marketing usullarini doimiy ravishda joriy etish orqali turizm kompaniyalari o‘z raqobatbardoshligini oshirishi va muvaffaqiyatga erishishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. "Iqtisodiyot va Turizm" xalqaro ilmiy va innovatsion jurnali. UDK:338,48. U.Sh.Tuxtayev – 2022.
2. Budanov, V., & Aseeva, I. (2019). Manipulative marketing technologies in new digital reality. *Economic Annals-XXI*, 180(11-12), 58-68. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V180-07>.
3. Chaffey, D., & Ellis-Chadwick, F. (2012). *Digital Marketing: Strategy, Implementation and Practice*(5 th Edition). Pearson.
4. Ergashxodjaeva Sh.Dj., Qosimova M.S., Yusupov M.A. Marketing asoslari. -O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi - T.: "Iqtisodiyot", 2019.-305 b.
5. M.Z.Nurfayziyeva Turizm marketingi. -Toshkent - "Iqtisodiyot" - 2019. -268b.
6. Soliev A.S., Usmonov M.R. Turizm geografiyasi. -Samarqand: SamDU, 2005. -131b